

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันว่า ประชาชนในชนบทต้องประสบปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมต่างๆ มากมาย ซึ่งที่สำคัญและเป็นปัญหาหลักคือความยากจน ทั้งนี้แนวความคิดและการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จึงหันมาเน้นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งปัญหาความยากจนในชนบท ลक्षช่องว่างทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างประชาชนกลุ่มต่างๆ มากขึ้น

สาเหตุสำคัญที่เป็นพื้นฐานก่อให้เกิดปัญหาดังกล่าว คือการใช้นโยบายพัฒนาประเทศของรัฐบาลที่มุ่งเน้นแก่การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้ทัดเทียมกับประเทศที่พัฒนาแล้ว (More Developed Countries) โดยรัฐบาลและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างๆ ให้ความสำคัญคือความพร้อมต่อการพัฒนาของประชาชน ขาดลักษณะการกำหนดนโยบายหรือมาตรการในการพัฒนาให้สอดคล้องกับการใช้ทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการพัฒนาชนบท และด้วยพื้นฐานปัญหาดังกล่าวทำให้สถานการณ์การพัฒนาของประเทศไทย ก่อให้เกิดสภาพการณ์ที่เรียกว่า "ยิ่งพัฒนาคนจนยิ่งจนลง ในขณะที่คนรวยกลับรวยยิ่งขึ้น"

นักวิชาการทางการพัฒนาต่างกำลังถกเถียงกันถึงนิยามและเป้าหมายการพัฒนาชนบทว่าควรจะเป็นเช่นไร แต่ก็ยังไม่สามารถแสวงหาข้อสรุปที่สมบูรณ์ได้ อย่างไรก็ตามจากการถกเถียงและวิพากษ์วิจารณ์ต่างๆ นั้น สามารถสรุปประเด็นสำคัญถึงเป้าหมายการพัฒนาได้ว่า ความสำเร็จของการพัฒนาจะขึ้นอยู่กับการพัฒนาคุณภาพชีวิต (Quality of life) ของประชาชนในชนบท แผนงานหรือโครงการพัฒนาที่ที่จะต้องช่วยให้ชาวชนบทมีพลังและมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาของตนเอง เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขและความพร้อมในสิ่งจำเป็นพื้นฐาน โดยการพัฒนาควรจะมุ่งเน้นให้ชาวชนบทสามารถคิดเป็นทำเป็น และพร้อมที่จะกระทำสิ่งต่างๆ เพื่อการแก้ไขปัญหาด้วยตัวเขาเอง ซึ่งก็คือการให้ความสำคัญในเรื่อง "การพึ่งตนเอง" (Self - Reliance) ของชาวชนบท (เสน่ห์ จามริก 2523 : 10)

กลยุทธ์ในการพัฒนาชนบทที่ควรจะมีคือถือดำเนินการ คือความพยายามส่งเสริมให้ ชาวชนบทได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา โดยการกระตุ้น สร้างสิ่งจูงใจ และดึงเอา ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวชาวชนบท และทรัพยากรที่มีในชุมชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนนั้น เองให้มากที่สุด และสิ่งนี้เป็นความต้องการและเป็นแนวทางที่จะใช้แก้ปัญหาร่วมกันของ ชุมชน ทั้งนี้บางคนอาจจะมองว่าหลักการและแนวทางนี้เป็นเสมือนความคิดในอุดมคติที่จะ เกิดเป็นจริงได้ยากในชนบทไทย ถ้าเราพิจารณาตามสภาพที่เป็นอยู่ปัจจุบันคงตอบได้ว่า เป็นจริง แต่หากไม่มีการริเริ่มดำเนินการ อย่างหนึ่งผลก็คงเช่นเดิม ถ้ามีการลองปฏิบัติกัน อย่างจริงๆ จังๆ โอกาสที่จะได้เรียนรู้จากการปฏิบัติ และนำไปปรับปรุงแก้ไขการทำงาน พัฒนาให้ดำเนินไปตามแนวทางและทิศทาง การพัฒนาชนบทแบบพึ่งตนเองก็จะเกิดได้ใน อนาคต

การพัฒนา เป็นแนวความคิดรวบยอดที่ครอบคลุมถึงความหมายของมนุษย์ทุกๆ ด้าน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและอื่นๆ Yehia Darwish อธิการผู้อำนวยการ องค์การยูนิเซฟประจำภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ กล่าวถึงการพัฒนาว่า ในการพัฒนามีทั้งการ พัฒนาสังคม การพัฒนาเศรษฐกิจ และอื่นๆ อย่างไรก็ตามการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจก็ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างชัดเจน เพราะปัญหาสังคมหลายๆ ปัญหาอาจแก้ด้วย มาตรการทางเศรษฐกิจและปัญหาทางเศรษฐกิจหลายๆ ปัญหา ก็อาจแก้ไขด้วยมาตรการ ทางสังคม นอกจากนี้การพัฒนาไม่ได้หมายถึงการพัฒนาทางกายภาพเท่านั้น หากยังรวมถึง การพัฒนาคนด้วย (มารีสา ภู่อึ้ง, เอกสารโรเนียว)

พัทธา สายหู ได้ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจอาจจะแยก จากกันไม่ได้ชัดเจนในแง่ปฏิบัติ แต่อาจจะแบ่งแยกกันได้ในแง่ความหมาย โดยเสนอว่า "การพัฒนาเศรษฐกิจ" หมายถึงการเพิ่มปริมาณการผลิตโภคทรัพย์ด้วยอุปกรณ์วิธีการที่ทำให้ เกิดผลกำไรในสัดส่วนที่มากที่สุด เมื่อเทียบกับทุนที่ลงไป ส่วน "พัฒนาสังคม" หมายถึงการ ทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเดียวกัน เกิดประโยชน์ส่วนบุคคลและส่วนรวมอย่าง เสมอภาคยุติธรรมมากที่สุด ให้เกิดความสุขพอใจที่จะได้อยู่ร่วมสัมพันธ์กันเป็นสังคมที่ผูกพันมั่นคง ถาวรตลอดไป

ในทางสังคมวิทยา การพัฒนาสังคม หมายถึงการพัฒนาของกลุ่มมากกว่าการพัฒนา ของตัวบุคคล จุดมุ่งหมายอยู่ที่การปรับปรุงคุณภาพของสังคมให้อำนวยประโยชน์แก่บุคคล

มากขึ้น ไม่ใช่คำทหมายให้บุคคลต้องคล้อยตามระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมตลอดไป เสมือนว่าระเบียบของสังคมนั้นดีพร้อมอยู่แล้ว การพัฒนาสังคมให้อำนวยประโยชน์แก่บุคคลมากขึ้นนี้ มักจะเกิดความขัดแย้งระหว่างผู้ที่ได้ประโยชน์ และผู้ที่เสียประโยชน์ที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันว่า ระเบียบของสังคมที่มีอยู่เกิมนั้นไม่ดีพร้อมสมบูรณ์อย่างไร ผู้ที่ได้ประโยชน์จากกฎเกณฑ์เดิมที่มีอยู่แล้ว มักจะไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะด้วยการปฏิรูปซึ่งไม่รุนแรง หรือวิธีการปฏิวัติที่ค่อนข้างรุนแรง เพราะการเปลี่ยนแปลงนั้นจะทำให้คนต้องเสียประโยชน์ที่ตนเคยได้ ส่วนผู้ที่ได้ประโยชน์น้อยกว่าระเบียบสังคมเดิมจะมองเห็นช่องทางที่ตนจะได้ประโยชน์เพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนแปลง ก็จะเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลง และถ้าคนมีกำลังความสามารถพอก็จะลงมือกระทำทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคนเรียกว่าการพัฒนาสังคม ดังนั้นการพัฒนาสังคมอย่างแท้จริงก็คือ การทำให้สมาชิกของสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างราบรื่น มีความสุข ความพอใจได้รับประโยชน์ในการสัมพันธ์กันอย่างเสมอภาค และยุติธรรม มีเสรีภาพที่จะร่วมสัมพันธ์หรือเลิกสัมพันธ์กันได้ตามปรารถนา โดยไม่มีการบังคับเป็นสภาพจำยอม ให้โอกาสทุกคนพัฒนาตนเองได้เต็มที่ตามกำลังความสามารถ และแสวงหาผลประโยชน์ที่ตนพอใจได้โดยไม่เป็นการเบียดเบียนล่วงเกินประโยชน์ของผู้อื่น โดยมิชอบ (พิทยา สายหู, 2526 : 41-42, 46)

การพัฒนาสตรีเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม การพัฒนาสตรีหมายถึง การทำให้สถานภาพและบทบาทของสตรีเท่าเทียมกับบุรุษ ในสังคมต่างๆ ส่วนใหญ่สถานภาพและบทบาทของสตรีถูกกำหนดโดยสังคมซึ่งผู้ชายมีอำนาจในสังคมส่วนใหญ่สตรีมักจะมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ชาย ถึงแม้ว่าเมื่อเปรียบเทียบระหว่างสตรีด้วยกันเองแล้ว สตรีในบางสังคมจะมีสถานภาพสูงกว่าสตรีในสังคมอื่นๆ สถานภาพของสตรีวัดโดยทางการกระทำมากกว่าโดยทางกฎหมาย สถานภาพของสตรีจะสูงหรือต่ำขึ้นอยู่กับมาตรฐานของคนในแต่ละกลุ่มแต่ละสังคม อย่างไรก็ตามถ้าหากสตรีสามารถตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ เกี่ยวกับชีวิตของตนโดยอิสระ ไม่ต้องอยู่ใต้อาณัติของผู้อื่น และมีสิทธิหน้าที่ที่ลบล้างโอกาสในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ภายในครอบครัว สังคม เท่าเทียมกับบุรุษ ก็อาจจะกล่าวได้ว่ามีสถานภาพสูง (จุไรรัตน์ จันทรช่าง ใน อมรา พงศาพิชญ์ (บรรณาธิการ), 2529 : 384-385)

"สตรี" มีจำนวนถึงครึ่งหนึ่งของประชากรในประเทศต่างๆ และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างเยาวชนของชาติ การพัฒนาสตรีให้มีสถานภาพและบทบาทเท่าเทียมกับ

บุรุษ มีความพอใจได้รับประโยชน์ในการร่วมสัมพันธ์กับบุรุษอย่างเสมอภาค บุติกรรม มีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้เต็มที่เต็มกำลังความสามารถ จะทำให้สตรีเป็นพลังที่สามารถในการพัฒนาประเทศ

ประเทศไทยให้ความสนใจในเรื่องสตรีมากขึ้น หลังจากท้องถ้องการสหประชาชาติ ประกาศปี พ.ศ. 2518 (ค.ศ. 1975) เป็นปีสตรีสากลและมี พ.ศ. 2518 - 2527 (ค.ศ. 1975 - 1984) เป็นทศวรรษสตรี รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการระดับชาติขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อศึกษาหาข้อมูลทางการกำหนดกิจกรรมสำหรับปีสตรีสากล

จากรายงานการศึกษาเพื่อการจัดทำแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (2525 - 2544) ชี้ให้เห็นสาเหตุของความเป็นมาในเรื่องสถานภาพ และบทบาทของสตรีที่มีการเปลี่ยนแปลง จากอดีตจนถึงปัจจุบันว่า แต่เดิมมาถือกันว่าสตรีเป็นส่วนหนึ่งที่มีได้แตกต่างจากประชากรอื่นๆ ทั้งนี้ จึงมิได้มีการแยกพิจารณาโดยเฉพาะ โดยคาดหวังว่าการที่ประเทศชาติพัฒนาไปโดยส่วนรวม ย่อมจะทำให้สตรีได้รับผลจากการพัฒนานั้นไปด้วยเช่นกัน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากว่าเมื่อเทียบกับประเทศทางค่านเอเชียด้วยกันแล้ว สถานภาพทางกฎหมายของบุรุษและสตรีในสังคมไทยนั้นค่อนข้างทัดเทียมกันมานานแล้ว นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ใ้ทรงโปรดให้มีการแก้กฎหมายให้สตรีมีสิทธิในการเลือกคู่สมรสและการยกเลิกกฎหมายมิให้สามีขายภรรยา โดยไม่ได้รับความยินยอมจากภรรยาอีกต่อไป นอกจากนั้นการบัญญัติให้หญิงชายมีสิทธิหน้าที่เท่าเทียมกันในกฎหมายรัฐธรรมนูญนับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ก็นับเป็นเครื่องชี้ชัดเจน แม้ว่าในความเป็นจริงนั้น สถานภาพสตรีไทยยังคงน้อยกว่าบุรุษ แต่ที่ไม่มีปัญหาเกิดขึ้นเพราะ สตรีไทยส่วนใหญ่ยอมรับสภาพดังกล่าวโดยไม่รู้สึกรู้สีกว่าต้องอดทนเท่าใดกันอันเป็นผลเนื่องมาจากว่าในสังคมไทยนั้น ได้มีการกำหนดบทบาทของบุรุษและสตรีไว้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ให้ชายรับภาระในเรื่องนอกบ้าน และหญิงรับผิดชอบในบ้าน อันรวมทั้งการเลี้ยงดูอบรมบุตรธิดาคด้วย แต่ละเพศก็ยอมรับและให้ความสำคัญแก่อีกฝ่ายหนึ่งในบทบาทดังกล่าว จึงสามารถหาความพึงพอใจและความสำเร็จในบทบาทของเพศคน อีกทั้งมีโอกาสทัดเทียมกันในบทบาทที่มีได้แบ่งแยกไว้อย่างชัดเจนว่าควรจะเป็นของเพศใด เช่น การป้องกันประเทศในยามสงคราม หรือสร้างสรรค์งานศิลปะในยามสงบ

ในสมัยต่อมา สตรีไทยมีโอกาสได้รับความรู้เพิ่มทั้งในปริมาณและระดับ อันเป็นเหตุให้สตรีไทยก้าวสู่โลกภายนอกมากขึ้น การเรียนรู้เรื่องราวของโลกตะวันตกทั้งในด้านความคิดและแบบอย่างพฤติกรรมจากสื่อมวลชนทั้งหลาย ทำให้ระดับการยอมรับสภาพที่ค้อยกว่าลดลงไป สตรีในสังคมชั้นสูงที่มีโอกาสได้เรียนรู้มากกว่า เริ่มรวมกลุ่มกันเพื่อยกฐานะของสตรีขึ้น จุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะปูทางไปสู่การวางแผนในระยะต่อมาได้แก่ การจัดตั้งสำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิงขึ้นในสภาวัฒนธรรมแห่งชาติ เมื่อปี 2486 ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม โดยมีท่านผู้หญิงละเอียต พิบูลสงคราม เป็นแกนอันสำคัญ ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นการเคลื่อนไหวเพื่อสตรีที่เป็นไปอย่างเป็นทางการ สำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิงนับเป็นที่รวมของบรรดาผู้นำสตรีในสาขาค่างๆ สมัยนั้นไว้มากมาย ข้อคิดเห็นของสตรีที่ผ่านมาจากหน่วยงานนี้เป็นที่ยอมรับและได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลมากพอสมควร นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มแรกที่สตรีเข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์และทิศทางการบริหารประเทศในลักษณะที่เป็นกลุ่มก่อนขึ้นกว่า เติม อันมีผลในการปรับสถานภาพสตรีในความเป็นจริงให้สูงขึ้น แต่เนื่องจากคนไทยในขณะนั้นยังไม่ชินต่อการรวมกลุ่มในรูปแบบที่เป็นทางการ สตรีไทยส่วนใหญ่ จึงรวมกลุ่มกันอย่างหลวมๆ และฉิวเป็น กิจกรรมส่วนใหญ่ของกลุ่มมักเป็นไปในเรื่องการพบปะสังสรรค์ เพื่อมิตรภาพมากกว่าที่จะรวมกันเพื่อวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่ชัดเจน และลึกซึ้งกว่า เช่น เพื่อถกเถียงปัญหาบ้านต่างๆ ของสังคม และพยายามหาทางแก้ไข สำนักวัฒนธรรมฝ่ายหญิงเริ่มซบเซาและหมดความหมาย เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงตัวผู้นำทางการเมือง เพราะปราศจากแกนแท้ที่จะเชื่อมยึดการรวมกลุ่ม ซาคบทบาทต่อเนื่องที่สำคัญพอ แต่อย่างไรก็ดีก็ยังคงมีสมาคมส่งเสริมวัฒนธรรมหญิงหรือสมาคมสตรีของแต่ละจังหวัด ซึ่งมีลักษณะงานสังคมสงเคราะห์เป็นส่วนใหญ่ (คณะกรรมการส่งเสริมคุณสมบัติสตรีไทย : 2523)

การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยทำให้สถาบันทางสังคมเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของคนมากขึ้น และในขณะเดียวกันคนก็ควรมีบทบาทเพิ่มขึ้นเพื่อตอบสนองสถาบันเหล่านั้นด้วย หากบทบาทหลายอย่างดังกล่าวเกิดความขัดแย้งกันเอง ก็ย่อมจะก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมา สตรีเป็นกลุ่มหนึ่งที่ต้องเผชิญปัญหาเช่นนี้มากกว่าชาย เพราะเป็นกลุ่มที่เพิ่งก้าวข้ามสถาบันครอบครัวสู่สังคมภายนอก จึงยังขาดความพร้อมอยู่เมื่อเปรียบเทียบกับชาย นอกจากนั้น ผลจากการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจเป็นตัวกำกับการเร่งรัดพัฒนาประเทศ ทำให้รายได้ของประเทศก็มีเพิ่มขึ้นตามเป้าหมาย แต่การกระจายรายได้

ระหว่างภาคยังแตกต่างกันอยู่มาก ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างบุคคลกลุ่มต่างๆ อย่างมาก ทั้งนี้เพราะแผนพัฒนาที่เป็นมาจะมุ่งเน้นการเพิ่มรายได้มากกว่าการกระจายรายได้ และบริการเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม จึงทำให้คนส่วนใหญ่ประสบความลำบากในภาวะการครองชีพ ความยากแค้นถึงกล่าวทวีคูณขึ้นในช่วง 10 ปีหลัง สืบเนื่องมาจากการเลียนแบบชีวิตที่ทันสมัยตามอารยธรรมตะวันตก อันมีผลทำให้เกิดความคาดหวังในชีวิตเกินกว่าจะสนองได้ นอกจากนั้นภาวะชะงักงันของเศรษฐกิจในประเทศ ในช่วงปี 2515 - 2517 อันเกิดจากภาวะเงินเฟ้อวิกฤตการณ์น้ำมัน ทำให้ครอบครัวส่วนใหญ่ของประเทศมีรายได้ไม่พอรายจ่ายที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งในเมืองและชนบท สตรีจำนวนมากจึงถูกผลักดันให้เข้ามามีบทบาทอย่างชัดเจน ในการหารายได้ช่วยครอบครัวเพิ่มเติมจากบทบาทรับผิดชอบในงานบ้าน บทบาทในการหารายได้ช่วยครอบครัวด้วยอาชีพต่างๆ กลับกลายมาเป็นสิ่งที่สตรีส่วนใหญ่ "ต้องทำ" ในปัจจุบันแทนที่จะ "พึงทำ" ในอดีต มีผลทำให้สตรีส่วนใหญ่ต้องมีบทบาทสองด้านคือ ทั้งทำงาน "ในบ้าน" และ "นอกบ้าน" ปัญหาของสตรีจึงเพิ่มขึ้น (คณะทำงานวางแผนพัฒนาสตรีระยะยาว (2525-2544) สถานภาพและบทบาทสตรี : 18)

ในปี พ.ศ. 2521 รัฐบาลได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะอนุกรรมการการวางแผนพัฒนาสตรี และเด็ก ซึ่งต่อมาได้เปลี่ยนไปเป็นคณะอนุกรรมการพัฒนากิจกรรมและบทบาทสตรี และแต่งตั้งคณะทำงานรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทั้งนี้ให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะทำงานได้จัดให้มีการศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพสตรีไทย และศึกษาหาข้อมูลอื่นๆ เพื่อประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาสตรี และบรรจุแผนพัฒนาสตรีไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแผนที่ 5 ต่อไป (อมรา พงศาพิชญ์ 2529 : 3)

ในแผนฯ ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2 รัฐบาลไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาสังคม แต่ประการใด การพัฒนาสังคมในแผนฯ ฉบับที่ 3 เกิดขึ้นได้หลังจากที่ได้มีการพยายามผลักดันกันอย่างมาก ในแผนฯ ฉบับที่ 3 นี้ มีอุปสรรคระชากรเป็นอุปสรรคขวากหนามที่จะต้องรีบแก้ไข และการวางแผนครอบครัวเป็นนโยบายทางสังคมที่สำคัญที่รัฐบาลให้การสนับสนุน ดังนั้นจึงมีการให้ความสำคัญแก่กลุ่มสตรีโดยปริยาย เพราะสตรีมีบทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าบุรุษในการวางแผนครอบครัว

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 (2520 - 2524) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2520 - 2524) รัฐบาลเริ่มมองเห็นความสำคัญของผู้หญิงเล็กน้อย ซึ่งคงเป็นอิทธิพลขององค์การสหประชาชาติ แต่ก็ไม่มีแผนพัฒนาสตรีที่ชัดเจน งานของสตรีเป็นส่วนหนึ่งของงานค้ำพัฒนาสังคม และแบ่งอยู่กับงานต่างๆ แผนงานที่เกี่ยวข้องกับงานสตรีก็คือ

1. งานการศึกษานอกโรงเรียน งานฝึกอาชีพของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
2. งานอนามัยแม่และเด็ก จัดบริการสาธารณสุขให้สำหรับคนบางกลุ่มงานโภชนาการ
3. งานพัฒนาอาชีพ งานสงเคราะห์บุคคลที่มีปัญหาของกระทรวงมหาดไทย

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529) ก็ไม่ได้มีแผนพัฒนาสตรีที่ชัดเจน เพียงแต่มีการจัดกลุ่มเป้าหมายพิเศษในการพัฒนาสังคม และมีสตรีเป็นกลุ่มเป้าหมายด้วย และเนื่องจากแผนพัฒนาสตรี ฉบับที่ 5 ได้ให้ความสำคัญกับการเพิ่มรายได้ มีแผนงานอบรมอาชีพ ปรับปรุงคุณภาพและทักษะในการทำงาน รวมทั้งขยายโอกาสและการเลือกในการประกอบอาชีพสตรี เพื่อให้ได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจสูงขึ้น ดังนั้นเป้าหมายในการพัฒนาสตรีที่หน่วยงานต่างๆ รัฐบาลไปจึงมุ่งเน้นกิจกรรมในด้านการพัฒนาอาชีพรายได้แก่กลุ่มสตรี ควบคู่กับการพัฒนาองค์กรสตรีไปด้วย เพื่อให้องค์กรสตรีเป็นแกนนำในการพัฒนาอาชีพและรายได้ของกลุ่มสตรีในชุมชนไปด้วย

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530 - 2534) รัฐบาลไม่ได้กำหนดแผนงานพัฒนาสตรีเอาไว้ เพียงแต่ระบุไว้ในมาตรการที่จะดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์และแนวนโยบายของแผนงาน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า สนับสนุนบทบาทของสตรีให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจทั้งในระดับครอบครัว ระดับชุมชนและระดับชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2530-2534 : 3, 103-105)

กรมการพัฒนาชุมชน ถือว่า "สตรี" เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญกลุ่มหนึ่งที่อยู่ในความรับผิดชอบ และดำเนินการพัฒนาสตรีมาตั้งแต่ปี 2505 เป็นต้นมา โดยมุ่งเน้นสตรีในชนบทใน

ระยะแรก (พ.ศ.2505-2509) เน้นการพัฒนาสตรีในเรื่องการให้ความรู้ด้านคหกรรมศาสตร์ พื้นฐาน การเป็นแม่บ้านแม่เรือนที่ดี การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในระยะที่ 2 (2510 - 2514) เน้นการรวมพลังสตรี และกระตุ้นให้รู้จักการทำงานในรูปกลุ่ม ระยะที่ 3 (2515 - 2519) เน้นการฝึกอบรมและให้ความรู้แก่กลุ่มสตรีในทุกเรื่องที่ควรรู้ เช่นการวางแผนครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูเด็ก อาหาร โภชนาการ และการฝึกอาชีพระยะสั้น

ในระยะที่ 4 (2520 - 2524) เน้นการพัฒนาสตรีให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ทั้งทางเศรษฐกิจสังคมและการปกครอง โดยเร่งการฝึกอาชีพระยะสั้น ระยะยาวเพื่อให้สตรีนำไปประกอบอาชีพได้ เน้นความเป็นผู้นำของสตรีโดยเริ่มงานการจัดตั้งองค์กรสตรีในหมู่บ้านตำบล เพื่อกระตุ้นสนับสนุนให้สตรีกล้าแสดงออกในสิ่งที่ถูกที่ควรในระยะที่ 5 (2525 - 2529) การพัฒนาสตรีมุ่งพัฒนาสตรีในชนบทให้มีศักยภาพในทุกๆ ด้าน โดยกำหนดงานหลักที่เน้นเป็นพิเศษ 2 งาน คือ การจัดตั้งองค์กรสตรี และงานพัฒนาอาชีพรายได้ และในระยะที่ 6 (2530 - 2534) จะเน้นการพัฒนาสตรีให้ใช้พลังความสามารถ (ศักยภาพ) ในด้านคุณลักษณะส่วนตัว การมีส่วนร่วมในการพัฒนาครอบครัวชุมชน และประเทศชาติ และให้สตรีมีความเสมอภาคในสิทธิโอกาสอย่างแท้จริง (กองพัฒนาสตรี กรมการพัฒนาชุมชน, 2530 : 4-7)

การพัฒนาสตรีของกรมการพัฒนาชุมชน มุ่งให้เกิดการพัฒนาขีดความสามารถของสตรี เพื่อนำไปสู่การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครอง การพัฒนาอาชีพรายได้ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเอง ครอบครัวชุมชนรู้จักบทบาทหน้าที่ที่พึงมีต่อครอบครัวชุมชน และให้เกิดความเกื้อกูลระหว่างชายหญิง โดยเฉพาะในภาระกิจในครอบครัว

การจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ ในการพัฒนาสตรีที่ผ่านมา มีจำนวนสตรีเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาน้อย บางแห่งไม่ได้รับความสนใจจากสตรีในการเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้การพัฒนาสตรีประสบกับความชะงักงัน และไม่สามารถพัฒนาไปสู่วัตถุประสงค์ที่มุ่งหวังได้

ปัญหาประการหนึ่ง อาจเป็นเพราะแนวนโยบายของการพัฒนาสตรีนั้นไม่สอดคล้องกับแนวความคิดชีวิตความเป็นอยู่ของสตรีในชนบทอย่างแท้จริง สตรีเหล่านั้นยังมองไม่เห็นปัญหาที่เกิดกับตนเองว่าเป็นอย่างไร ตัวเองมีความสำคัญอย่างไรในการพัฒนาชุมชน

อีกประการหนึ่ง ก็คือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะการตัดสินใจ ที่จะเข้าร่วมกิจกรรม

พัฒนาของสตรีกาเกษกรกรรม ประเด็นนี้สอดคล้องกับประเด็นแรกทีกล่าวมา คือสาเหตุจากประเด็นแรก อาจเป็นมูลเหตุหนึ่ง ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีของสตรี และอาจจะมียุปัจจัยในมิติอื่นๆ อีกที่มีผลต่อภาวะการตัดสินใจ

โดยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงมองประเด็นการศึกษาว่าปัญหาหนึ่งที่ทำให้กิจกรรมพัฒนาสตรีไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ก็คือ การที่สตรีชนบทที่ต้องการพัฒนานั้น ไม่ได้เข้าร่วมในการพัฒนา โดยไม่เข้าร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรีใดๆ จึงทำให้การพัฒนาสตรีหยุดชะงักและไม่บรรลุเป้าหมายโดยสมบูรณ์ ส่วนสำคัญที่ทำให้เขาเหล่านั้นไม่มาร่วมกิจกรรมน่าจะเป็นผลมากจากการตัดสินใจ ซึ่งกระบวนการตัดสินใจนั้น (Decision - Making Process) จะทำให้เกิดพฤติกรรม การเข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา ซึ่งจะมีการศึกษาต่อไปว่าจะไรคือปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของกลุ่มสตรีที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาสตรี และอะไร เป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี และเมื่อทราบว่าอะไรคือปัจจัยที่มีอิทธิพลแล้ว อาจจะทำให้เรามองแนวทางในการแก้ไขปัญหานี้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และทำให้สามารถวางแผนการพัฒนาสตรีได้สัมฤทธิ์ผลที่มุ่งหวัง

2. วัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษา และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

ก. วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษายุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี ของสตรีภาคเกษกรกรรมโดยแบ่งเป็น

1. ศึกษาอิทธิพลของโครงการพัฒนาสตรี ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี

2. ศึกษาอิทธิพลของผู้นำในการพัฒนาสตรี ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี

3. ศึกษาอิทธิพลของสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี

4. ศึกษาสภาพของตัวสตรีเอง ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี

ข. ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะสตรีภาคเกษตรกรรมในเขตหมู่บ้าน หมู่ที่ 4 บ้านสวัสดิ์ ตำบลศรีสวัสดิ์ อำเภอวังไทร (ชื่อสมมุติ) ในเขตจังหวัดแถบภาคกลางทางทิศตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งครอบคลุมทั้งสตรีที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี และไม่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี เป็นกลุ่มที่มีช่วงอายุระหว่าง 20-45 ปี มีอาชีพเกษตรกรรม

ในการพิจารณาคัดเลือกตัวอย่างในการศึกษาใช้ 2 วิธีประกอบกัน

1. ใช้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับบทบาทการพัฒนาสตรีในภาคกลาง จากกรมการพัฒนาชุมชน ที่ทำการพัฒนาชุมชนจังหวัด และอำเภอ และคัดเลือกพื้นที่ตัวอย่างที่เหมาะสมไว้ 1 หมู่บ้าน คือบ้านหมู่ที่ 4 บ้านสวัสดิ์ ตำบลศรีสวัสดิ์ อำเภอวังไทร ในเขตจังหวัดแถบภาคกลาง

2. เก็บข้อมูลเบื้องต้นในสนาม พร้อมทั้งขอคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ระดับตำบล (พัฒนากรตำบล) และผู้นำ ถึงกลุ่มสมาชิกสตรีในหมู่บ้าน แล้วจึงคัดเลือกตัวอย่างจากข้อมูลทั้ง 2 วิธี ตามคุณลักษณะที่เหมาะสมให้ครอบคลุมทั้งหมู่บ้าน ในพื้นที่ตัวอย่างดังกล่าว

ค. ระเบียบวิธีและขั้นตอนการศึกษา

ผู้ศึกษาได้เลือกใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ในการศึกษาถึงปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีของสตรีภาคเกษตรกรรม ในการเลือกใช้วิธีการดังกล่าวเนื่องมาจากแนวความคิดพื้นฐานที่ว่า การศึกษาพฤติกรรมมนุษย์และปรากฏการณ์สังคมจะกระทำโดยอิงประเด็นหรือเรื่องนั้นออกจากสภาพแวดล้อมอันแท้จริง ที่มีอิทธิพลต่อตัวมันเองไม่ได้ เพราะทำให้ขาดความเข้าใจในการศึกษาอย่างแท้จริง ในส่วนของวิธีการศึกษานี้ แยกขั้นตอนออกเป็น 7 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ในเชิงพรรณนาเปรียบเทียบ โดยมุ่งชี้ให้เห็นถึงส่วนที่สอดคล้องกัน และส่วนที่แตกต่างกันระหว่างทฤษฎีการพัฒนาต่างๆ ศึกษานโยบายและแนวทางการพัฒนาสตรี ยุทธวิธีในการพัฒนาสตรี เป้าหมายในการพัฒนาสตรี และปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม ที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการพัฒนาสตรี

ขั้นที่ 2 การศึกษาข้อมูลภาคสนาม

เป็นการศึกษาในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ และสถานการณ์ทางสังคมวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีของสตรีภาคเกษตรกรรม โดยมีแบบนําสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือสำคัญ ที่คอยควบคุมการเก็บรวบรวมข้อมูลและการสังเกต ให้อยู่ภายใต้กรอบการศึกษา วิเคราะห์ที่กำหนด ซึ่งในการศึกษาช่วงนี้ในส่วนของประชากรที่จะศึกษาประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มผู้นำประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ชาวบ้านที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นคณะกรรมการกลุ่ม หรือองค์กรพัฒนาชุมชน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

(2) กลุ่มสตรีที่ไม่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี

(3) กลุ่มสตรีที่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี

โดยจำนวนตัวอย่างกลุ่มประชากรแต่ละกลุ่ม จะพิจารณาตามความเหมาะสมของลักษณะและขนาดของกลุ่มประชากร ที่มีอยู่จริงในตัวอย่างที่เลือกศึกษา

ขั้นที่ 3 การกำหนดตัวแปร

ตัวแปรที่เป็นปัจจัยทางสังคมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี ของสตรีภาคเกษตรกรรมประกอบด้วย

- โครงการพัฒนาสตรี
- ผู้ดำเนินการพัฒนาสตรี
- สภาพสังคมและวัฒนธรรม
- ตัวสตรีเอง

ตัวแปรเหล่านี้แยกเป็นข้อมูล 2 ประเภทคือ

- (1) ข้อมูลที่นำมาทำให้เป็นจำนวนนับได้ เช่น การเข้ารับบริการขั้นพื้นฐานของชุมชน หัสนะความคาดหวังของชุมชนต่อสตรี และของสตรีต่อตัวเอง เป็นต้น
- (2) ข้อมูลที่เจงนับไม่ได้ ได้แก่ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม

ทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชน ข้อมูลเหล่านี้เป็นข้อความพรรณนาใช้ในการวิเคราะห์ที่
อภิปราย ที่ความหมาย บัญชีที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาศรี

ชั้นที่ 4 จักทำเครื่องมือวิจัย

ใช้เครื่องมือวิจัยเป็นเอกสาร แบบสัมภาษณ์และรายงาน จำนวน
5 ชุด และมีตัวผู้ศึกษาเองเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลด้วยวิธีสังเกตการณ์ด้วย รายละเอียด
ของเครื่องมือมีดังนี้

(1) แบบสัมภาษณ์สตรี มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ
สภาพแวดล้อมทางบ้าน ครอบครัวของสตรี (ภูมิหลังของสตรี) ทักษะเกี่ยวกับสถานภาพ
บทบาทของตนเอง การเข้าร่วมรับการบริการ ขั้นพื้นฐาน กิจกรรมการพัฒนาก่างๆ และ
กิจกรรมพัฒนาศรี เป็นคำถามแบบปลายเปิด จำนวน 33 ข้อ เครื่องมือชุดนี้เป็นแบบสัมภาษณ์

(2) แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐ (พัฒนากร, พัฒนาการอำเภอ
พัฒนาการจังหวัด นักวิชาการพัฒนาชุมชน) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของชุมชนอย่าง
เป็นทางการ กลยุทธ์ในการพัฒนาศรี และยุทธวิธีในการพัฒนาชุมชน สภาพการพัฒนาศรีใน
ช่วง พ.ศ. 2514 - 2524 และช่วง 5 ปี ในระยะแผนฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525 - 2529)
ปัญหาที่พบในงานการพัฒนาศรีในชุมชนเป้าหมาย เป็นแบบสัมภาษณ์ปลายเปิด จำนวน 14 ข้อ

(3) แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็น
ทางการ เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพชุมชนในค่านสังคมวัฒนธรรม สภาพความเป็นอยู่
ในชุมชน ทักษะและความคาดหวังต่อสตรีในชุมชนในค่านสถานภาพบทบาทของสตรี กิจกรรม
โครงการพัฒนาศรี การยอมรับต่อสถานภาพและการดำเนินงานพัฒนาศรีในหมู่บ้านเป็นคำ
ถามแบบปลายเปิด จำนวน 27 ข้อ

(4) แบบสัมภาษณ์ผู้นำสตรี เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพ
สังคมวัฒนธรรมของชุมชน ความเชื่อต่างๆ ที่มีต่อตัวสตรีเอง การยอมรับสถานภาพสตรีของ
ชุมชน ทักษะและความคาดหวังของสตรีต่อการเข้าร่วมโครงการพัฒนาศรี ความคิดต่อการ
พัฒนาศรีของรัฐ และทักษะของตนเองว่าการพัฒนาศรีควร เป็นอย่างไรทั้งในค่านสภาพ
ความเป็นอยู่ การรับบริการขั้นพื้นฐานของรัฐ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบปลายเปิดจำนวน 23 ข้อ

(5) แบบรายงานการวิจัยภาคสนามเกี่ยวกับสภาพชุมชน เครื่องมือ
 ชุดนี้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคมวัฒนธรรมโดยผู้ศึกษาเอง ใช้เวลาสังเกตความเป็นไป
 ของชุมชนประกอบการซักถามหาข้อมูลเพิ่มเติม ได้แก่ ความเป็นมาโดยสังเขปของชุมชน
 ชนบทรวมนิยมประเพณีของชุมชน ชีวิตประจำวันของชาวบ้าน โครงสร้างทางสังคมของ
 ชุมชน เช่น ระบบการบริหาร ระบบชนชั้น กลุ่มสังคม และสภาพภาพของสมาชิก ลักษณะ
 ของครอบครัว ความสามารถอยู่ได้โดยพึ่งตนเอง ความผูกพันของชาวบ้านกับท้องถิ่น ความ
 สัมพันธ์ของชาวบ้านกับวัด กับโรงเรียน ความสัมพันธ์ของชาวบ้านกับองค์กรของรัฐ การ
 บริโภคในชุมชน และลักษณะเด่นในชุมชน ปัญหาในชุมชน

ขั้นที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลส่วนหนึ่งจากการศึกษาข้อมูลทางเอกสาร จากนั้นเข้าไปศึกษา
 ข้อมูลในชุมชน เก็บข้อมูลโดยการสังเกต ใช้แบบสัมภาษณ์ไปพร้อมกัน การสัมภาษณ์เน้นวิธี
 การเข้าไปทำความคุ้นเคย ไม่ใช่วิธีชี้แนะแนวคำตอบ รอฟังคำตอบด้วยความอดทน เพื่อให้
 การสัมภาษณ์เป็นไปอย่างนุ่มนวล ก่อให้เกิดความคุ้นเคย ไว้วางใจ และทำการจดบันทึก
 ข้อมูล

ขั้นที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ และรายงานภาคสนามมาทำ
 การวิเคราะห์ โดยการตีความข้อมูลที่ได้ พรรณนาการตีความหรือหาความหมายข้อมูล โดย
 ใช้หลักการทฤษฎี

ขั้นที่ 7 การสร้างความเชื่อถือได้ของข้อมูล

สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และความไว้วางใจระหว่างผู้ศึกษาและผู้ถูกศึกษา
 โดยใช้เวลาอยู่ในภาคสนามพอสมควร และสังเกตซ้ำหลายครั้ง และใช้เกณฑ์ที่ว่าพฤติกรรม
 และการแสดงออกเป็นธรรมชาติในสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ ในปรากฏการณ์ปกติ เพื่อ
 ให้แน่ใจว่าข้อมูลที่ได้มาเที่ยงตรงและเชื่อถือได้

การศึกษาระดับปริญญาโทที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีของกลุ่มสตรี
 ภาคเกษตรกรรม มีอยู่หลายปัจจัย เช่นปัจจัยทางจิตวิทยา ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทาง
 สังคมวัฒนธรรม แต่ในการศึกษานี้ จะเลือกศึกษาจำกัดเพียงปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมเท่านั้น

ซึ่งในการจำกัดการศึกษาดังกล่าวไม่ได้หมายความว่าปัจจัยอื่นๆ ที่กล่าวมาไม่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสตรี

ง. ปัญหาอุปสรรคในการศึกษาภาคสนาม

ในช่วงการเก็บข้อมูลนั้น เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเป็นชาวไร่ที่มีทำการเกษตรของตนเอง มีบางส่วนอาจจะไม่มีที่ทำกินของตนเองแต่ก็รับจ้างภาคเกษตรกรรม ซึ่งกลุ่มสตรีชาวไร่ส่วนใหญ่จะไม่มีเวลาเพียงพอ ทำให้การเก็บข้อมูลต้องล่าช้าเพราะพบตัวได้ยาก ประกอบกับช่วงฤดูกาลการเก็บเกี่ยวพืชอายุสั้น จึงทำให้เวลาว่างของสตรีจึงยังมีน้อย

จ. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

(1) ได้ทราบปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี ของกลุ่มสตรีภาคเกษตรกรรม

(2) ทำให้ทราบว่าฐานะและบทบาทของสตรีในชนบทในสายตาของตนเอง และของกลุ่มผู้นำของชาวบ้านมีจุดยืนและลักษณะอย่างไร ทำให้ทราบแนวทางที่จะดำเนินการพัฒนาสตรีให้สอดคล้องกับสิ่งที่เป็นอย่างอยู่ อันนำไปสู่แนวทางการพัฒนากิจกรรมพัฒนาสตรีที่พึงประสงค์

ฉ. การศึกษาที่เกี่ยวข้อง

(1) การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของชาวชนบท
Moerman, M : Agricultural Change and Peasant Choice in a Thai Village. (1968). เป็นการศึกษาที่ใช้ Decision-Making-Model เรื่องหนึ่ง ซึ่งเสนอว่าการตัดสินใจเปลี่ยนพืชที่ปลูกใหม่จากเดิม การใช้เทคโนโลยี และพฤติกรรมในการผลิตใหม่นั้น เกณฑ์ที่ช่วยให้ชาวนามีข้อเลือกและตัดสินใจที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับทางเลือกที่มีให้ นั้น ขึ้นอยู่กับข้อมูลที่เหมาะสมชัดเจน การรับรู้ทางวัฒนธรรม ผลที่จะได้จากการเลือกกระทำ สภาพสังคม กฎระเบียบสังคม

Ortiz, S : Uncertainties in Peasant Farming A Colombian Case. (1973). ศึกษาพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของชาวนาในโคลัมเบีย

โดยใช้แบบแผนเรื่อง Decision - making วิเคราะห์ถึงยุทธวิธีในการผลิตและแสวงหา
แนวทางการตัดสินใจที่มีเหตุผลโดยมีอิทธิพลจากปัจจัยทางสิ่งแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจ
โดย Ortiz เสนอว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐกิจของชาว
นา นั้น ไม่ใช่เพียงตัดสินใจเพราะต้องการผลกำไรสูงสุดเท่านั้น แต่คำนึงถึงความพอใจ
ความปลอดภัยของผู้ผลิต และกลุ่มชาวนาที่เป็นกลุ่มผู้ผลิตด้วยกันเองด้วย

Calavan, Michael, M : Decision Against Nature : An
Anthropological study of Agriculture in Northern Thailand

(1977) การศึกษานี้เป็นการศึกษาการปรับตัวของชุมชนชาวนาที่ปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก
บ้านสันทราย อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ใช้แบบแผนของเรื่อง Decision -
Making เป็นกลยุทธ์ในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจในการปรับตัวให้สามารถ
ต่อสู้กับธรรมชาติ เช่น การใช้เทคโนโลยีเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงสุดต่อไร่ ให้กำไรสูงสุดแก่
ผู้ผลิต ความสัมพันธ์ของกลุ่มเครือญาติ และความพอใจ

Lipton, Michael : Game Against nature : Theories
of Peasant Decision Making (1982). เสนอถึงพฤติกรรมทางการตัดสินใจในเรื่อง
เศรษฐกิจของชาวนาโดยใช้ Decision - Making Model โดยแสดงให้เห็นว่าการ
ตัดสินใจจะเกิดขึ้นเมื่อมีทางเลือกให้เลือก และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่จะเลือก
แสดงพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของชาวนาอย่างไรนั้น มีเหตุกำหนดอยู่ 2 ประการ คือ เหตุ
อื่นๆ ที่ไม่ใช่เรื่องทางเศรษฐกิจ แต่มีผลกำหนดการตัดสินใจในพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น
การศึกษา ความรู้ เทคนิค ประสบการณ์ของผู้ที่จะตัดสินใจเลือกประการหนึ่ง ประการที่สอง
เกณฑ์ทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ราคาผลผลิตที่ออกมาให้กำไรสูงสุด เป็นต้น และการศึกษา
นี้ยังแสดงให้เห็นว่า การตัดสินใจจะกระทำใดๆ นั้น ย่อมขึ้นกับสถานการณ์ทางเลือกที่มี
อยู่ และผู้ตัดสินใจเลือกย่อมจะเลือกกระทำในแนวทางที่ตนเองพอใจ สอดคล้องกับชีวิตความเป็น
อยู่ของตนเองของชุมชน ไม่กระทบกระเทือนต่อวิถีการดำเนินชีวิต หรือหากมีผลกระทบ
ก็มีน้อยคือ ให้ทั้งผลกำไรสูงสุด และมีความปลอดภัยแก่ตัวเองสูงด้วย

การตัดสินใจของบุคคลนั้นจะเกิดขึ้น เมื่อมีทางเลือกให้เลือก เกณฑ์
ค้นพบจากการศึกษาที่กล่าวมาข้างต้นพบว่า การที่คนจะเลือกและตัดสินใจที่จะยอมรับหรือไม่
ยอมรับทางเลือกนั้นขึ้นอยู่กับ

1. ข้อมูลที่ชัดเจนเหมาะสม
2. การรับรู้ทางวัฒนธรรมสังคมความสอดคล้องกับความเป็นอยู่
สถานการณ์ของทางเลือกที่มีอยู่
3. สภาพภายในของตัวผู้ตัดสินใจ เช่นการศึกษา เทคนิค ประสบการณ์
เป็นต้น
4. ผลที่จะได้จากการเลือกจะทำหรือเลือกตัดสินใจเป็นที่พอใจ
เช่นผลทางเศรษฐกิจ สามารถให้ผลผลิตมากและผลกำไรสูงสุด ผลทางสังคม เช่นเป็นที่
ยอมรับในสังคมเครือข่าย ความปลอดภัย

2. การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสตรี

บุญเกิม ไพเราะ สถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย

(2519) ได้สรุปลักษณะการแบ่งสถานภาพและบทบาทโดยถือเพศว่ามีความแตกต่างกันในช่วงเวลา กล่าวคือ สถานภาพและบทบาทของสตรีไทยในสมัยสุโขทัย นั้น เท่าเทียบกับบุรุษตามกฎหมายแต่มาในสมัยอยุธยา สตรีถูกจำกัดสิทธิในสังคมไว้หลายประการ และมีบทบาทในครอบครัวมากขึ้น เนื่องจากต้องรับภาระระหว่างที่ผู้ชายถูกเกณฑ์ไปรับราชการในเมืองหลวงเป็นเวลานาน

พัชนี อัยราวงษ์ จริยศึกษาของสตรีไทยในสุภามิคสอนหญิงค่ากลอน

(2521) ซึ่งให้เห็นว่าสถานภาพของสตรีไทยในสมัยอยุธยา และรัตนโกสินทร์ตอนต้นว่า สังคมกำหนดแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้หญิงไว้เคร่งครัดกว่าผู้ชายมาก หญิงไม่สามารถทำตามความปรารถนาของตน หลายสิ่งหลายอย่างในขณะที่ผู้ชายทำได้ หญิงถูกกำหนดให้เป็นผู้บ่าวรับน้าเรอความสุขแก่ผู้ชาย โดยไม่คำนึงถึงความเหนื่อยยาก และความอึดอัดใจที่ได้รับและเสนอว่า สถานภาพของผู้หญิงในสมัยนั้นต่ำกว่าผู้ชาย โดยใช้เกณฑ์วัด 4 อย่าง คือ การมีอิสรภาพในการมีชีวิตอยู่ สิทธิการเป็นเจ้าของตนเอง อิสรภาพในเรื่องความรัก และสภาพของการเป็นภรรยา

กรมการพัฒนาชุมชน รายงานการสำรวจสภาวะปัญหาและความ

ต้องการของสตรีในชนบท (2521) การสำรวจโดยเลือกสัมภาษณ์สตรีแม่บ้าน 24,031 รายจากทุกจังหวัด ผลการสำรวจสรุปได้ดังนี้

1. สตรีชนบทส่วนใหญ่ไม่ชอบอยู่บ้านเฉยๆ ไม่ชอบทำงานบ้าน
อย่างเดียว ต้องการออกไปทำงานนอกบ้านด้วยเพื่อหารายได้มาเลี้ยงครอบครัว
2. ต้องการอาชีพหลักคือการค้าขาย เช่น เลี้ยงสัตว์ ปลูกผักเพื่อ
รายได้ที่เป็นเงินมาจุนเจือครอบครัว
3. การฝึกอบรมวิชาชีพต้องการฝึกอบรมด้านการกลึงกรรม เพราะ
นำรายได้มาให้แก่ครอบครัวสูง
4. มีความเห็นเรื่องบทบาทของสตรีในตำบลหมู่บ้าน ว่าสตรีควร
เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาสร้างความเจริญให้แก่หมู่บ้านมากขึ้น โดยเข้าร่วมกิจกรรมของ
หมู่บ้าน
5. ปัญหาของสตรีที่พบคือมีการศึกษาคำ และปัญหาด้านสุขภาพของ
ตัวเอง ปัญหาสุขภาพของบุตร
6. ความต้องการอื่นๆ มีดังนี้ โดยเรียงลำดับความสำคัญ
 - ความต้องการให้มีการส่งเสริมให้สตรีมีบทบาทในกิจกรรม
พัฒนาโดยส่วนรวมของหมู่บ้านมากขึ้น
 - การปรับปรุงปัญหาเรื่องน้ำเพื่อการเกษตรในหมู่บ้าน
 - การปรับปรุงสาธารณสมบัติ เช่น ถนน ไฟฟ้า ประปา ให้ดีขึ้น

อาภรณ์พันธ์ จันทรสว่าง แม่บ้านเกษตรกรกับการพัฒนาประเทศ

(2523) ศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์แม่บ้านเกษตรกรจำนวน 193 คน และพ่อบ้านเกษตรกร
จำนวน 149 คน ในตำบลบางเลน อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่าแม่บ้านเกษตรกร
ส่วนใหญ่เป็นผู้มีส่วนร่วมร่วมกับสามีในการตัดสินใจ เรื่องสำคัญๆ เกี่ยวกับงานอาชีพเป็นการเข้า
ร่วมทั้งการตัดสินใจและการปฏิบัตินอกจากนี้ยังพบว่าแม่บ้านไม่สนใจการรวมกลุ่มที่ทางราชการ
จัดขึ้น ส่วนใหญ่จะรวมเพื่อรับการฝึกอบรมเสร็จแล้ว กลุ่มจะไม่มีกิจกรรมต่อเนื่อง ทั้งเพื่อ
ความก้าวหน้าของกลุ่มหรือกิจกรรมของชุมชนแต่อย่างไร การศึกษานี้แสดงให้เห็นชัดเจนว่า
การมีส่วนร่วมของแม่บ้านในค่านอาชีพในครอบครัวมีค่อนข้างเด่นชัด แต่การมีส่วนร่วมใน
กิจกรรมของชุมชน ปรากฏชัดว่าเป็นการร่วมปฏิบัติ ร่วมใช้แรงงานมากกว่าการตัดสินใจก่อน
ลงมือทำ

อภิญา รัตนมงคลมาศ จุฬินทางการพัฒนาของสตรีชั้นนำไทย

(2528) ได้ผลสรุปของการศึกษาคั้งนี้ว่า อิทธิพลของภูมิหลังทั้งทางการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของสตรีชั้นนำไทยมีผลต่อระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ส่งผลต่อการกำหนดจุดยืนทางการพัฒนา อันนำไปสู่การเรียนรู้ถึงบทบาททางสังคมและสะท้อนออกมาในการ เสนอนโยบายทางสังคมและทางปฏิบัติของสตรีชั้นนำไทย กระบวนการสังคมกรณกับเจตคติเรื่องสถานภาพและบทบาทของสตรีไทยทั่วไป เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยเหลือหลอมจุดยืนทางการพัฒนาของสตรีชั้นนำไทย และจุดยืนดังกล่าวนี้เป็นตัวกำหนดบทบาททางสังคมและการ เสนอนโยบายเป้าหมายทางการพัฒนาของประเทศ

อภิชาติ จารัสถุทธิรงค์ ปัญญาและอุปสรรคของสตรีที่เป็นผู้นำ

ท้องถิ่น การวิจัยแบบจัดกลุ่มสนทนา (2528) บทความนี้เสนอการวิเคราะห์เกี่ยวกับขีดความสามารถและปัญหา รวมทั้งอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ การยอมรับในภาวะและผลงานของผู้นำท้องถิ่นสตรี โดยมุ่งศึกษาประเด็นดังต่อไปนี้คือ 1) แรงจูงใจที่ทำให้สมัครรับเลือกตั้ง 2) วิธีการทำงานเมื่อเปรียบเทียบกับผู้ชาย 3) ปัญญาและอุปสรรคในการทำงาน 4) ความก้าวหน้าต่อไปในตำแหน่ง ผลการศึกษาสรุปได้ว่าในเรื่องของแรงจูงใจ ผู้นำท้องถิ่นสตรีส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์ในการทำงานจากการที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลที่เคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำมาก่อน นอกจากนั้นยังมีความสนใจที่จะทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนและคิดว่าการก้าวขึ้นเป็นผู้นำสตรีเป็นเรื่องที่ท้าทาย แม้การมีเพศเป็นสตรีของผู้นำจะทำให้เกิดปัญหาในระยะแรกๆ ของการทำงานแต่หลังจากที่ได้รับการยอมรับแล้ว ผู้นำท้องถิ่นสตรีก็มีความเชื่อมั่นว่าพวกตนสามารถทำงานได้ดีเท่าผู้ชาย ผู้นำสตรีมีความคิดเห็นว่าสตรีในปัจจุบันนี้มีสิทธิที่จะก้าวสูงขึ้นไปในบทบาททางการ เมืองการปกครอง ถ้ามีระดับการศึกษาที่สูงพอและได้รับการสนับสนุน

ศิริพร สุโครบาเน็ค เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับหญิงชนบท

(2528) เสนอให้เห็นถึงบทบาทของผู้หญิงในการผลิตทางการเกษตร และการเปลี่ยนแปลงฐานะของผู้หญิงเมื่อมีการนำเครื่องจักรมาใช้ในการ เกษตร การละเลยผู้หญิงในขบวนการพัฒนาและการศึกษาค้นเทคโนโลยี ความจำเป็นที่ผู้หญิงจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาและความคุมเทคโนโลยีแก่ผู้หญิง ความจำเป็นในการสร้างองค์กรผู้หญิง เพื่อการ คัดสินใจและความคุมเทคโนโลยีเพื่อเปลี่ยนแปลงฐานะในสังคมของตน

พิงพิศ กลุยพัชร ข้อมูลเกี่ยวกับสตรีชนบท (2528) ได้เสนอข้อมูลว่าแรงงานสตรีในชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม (70.6%) ค้าขาย (11.6%) รับจ้างหรือบริการ (9.5%) ทำงานในโรงงาน (7.5%) และอาชีพอื่นๆ (1.3%) นอกจากนี้ยังได้แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของสตรีภาคเกษตรกรรมทั้งประเทศ โดยเฉลี่ยมีกิจกรรมประเภทต่างๆ ดังนี้ การทำนา 65% พืชเศรษฐกิจ 50% ปลูกผัก 95% หม่อนไหม 100% ปรับปรุงดิน 10% ป้องกันโรคพืช 30% การจัดการไร่นา 70% การเก็บเกี่ยว 50% การเก็บรักษาและแปรรูปอาหาร 90% การเลี้ยงสัตว์ 50% การประมง 90%

นอกจากนั้นยังพบว่าชั่วโมงการทำงานของสตรีในภาคเกษตรกรรม ทั้งการทำงานในไร่นา และงานบ้านถึง 5,538 ชั่วโมง ซึ่งแสดงว่าสตรีใช้แรงงานและเวลาในการทำงานมากกว่าชาย ซึ่งชายทำเพียง 2,294 ชั่วโมงเท่านั้น และยังแสดงให้เห็นเทคโนโลยีในกิจกรรมเกษตรซึ่งพบว่าในกิจกรรมหลักครอบคลุมพื้นที่ 100% ยังแทบไม่มีการใช้เทคโนโลยีกับสตรีเลย

วิไลวัจน์ กฤษณะภักดิ์ การมีส่วนร่วมของผู้หญิงอีสานในการเกษตร (2528) เสนอว่าผู้หญิงมีบทบาทและมีส่วนร่วมในงานเกษตรแทบทุกประเภท และทุกขั้นตอนของการทำนา ทำไร่ เช่น ไร่มันสำปะหลัง ไร่ปอ การเลี้ยงสัตว์และจับสัตว์น้ำ การปลูกผักสวนครัว การคัดน้ำ หาฟืน การสีข้าวตำข้าว ทอดจนการนำสิ่งของไปขายที่ตลาด และการจัดซื้อสิ่งของมาอุปโภค บริโภคในครัวเรือน จะเห็นว่าสตรีเกษตรกรยังมีหน้าที่หุงหาอาหารและเลี้ยงลูก แม้นิยามที่สตรีตั้งครรภ์ก็ยังต้องออกไปทำงาน

สมิทธา จิตทลภาการ ภาวะผู้นำของสตรีในการปกครองท้องถิ่นของ
ไทย (2528) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สรุปผลว่า สตรีที่เข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองในระดับท้องถิ่น นั้น ได้รับความช่วยเหลือจากปัจจัยเฉพาะตัว ครอบครัว และสิ่งแวดล้อม ในลักษณะที่ส่งเสริมหรือเป็นอุปสรรคแตกต่างกัน ซึ่งได้แก่ผลลัพธ์จากภูมิหลังของสตรีผู้นำและครอบครัว วิธีการทำงานที่มีรูปแบบทางการเมืองที่แตกต่างกัน

อนุภาพ ติรสาท ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาต่างๆ ในหมู่บ้าน (2528)* โดยใช้การวิเคราะห์เชิงวิถี (Path Analysis) และวิเคราะห์เชิงคุณภาพโดยใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยทั่วไปประกอบด้วย ความแรงใจผู้มี

สถานภาพสูงกว่า ความต้องการเป็นกลุ่มเป็นพวก ความเชื่อถือในตัวผู้นำ ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน การยอมรับแบบอย่าง ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อมและฐานะทางเศรษฐกิจ แต่ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ 4 ปัจจัยคือ ความใกล้ชิดเจ้าหน้าที่ของรัฐ การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน การยอมรับแบบอย่าง และความเชื่อถือในตัวผู้นำ (อ้างใน พิณิจ ลากชนานนท์ ผู้ศึกษาไม่สามารถหาต้นฉบับได้)

จูไรรัตน์ จันทรขำรง ผู้หญิงและการพัฒนา (2529) เสนอให้เห็นว่าการพัฒนาสตรีเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม กล่าวถึงสถานภาพและบทบาทของสตรีไทยในสังคมไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อแสดงถึงเหตุผลว่าทำไมต้องมีการพัฒนาสตรี แล้วจึงแสดงถึงแนวทฤษฎีว่าด้วยการพัฒนาที่เหมาะสมและแนวทางการพัฒนาสตรีไทย

จิตรกร หล่อสุวรรณรัตน์ ปัจจัยเกื้อหนุนความก้าวหน้าของข้าราชการพลเรือนสตรีไทย (2529) วิทยานิพนธ์นี้ได้เสนอว่าปัจจัยที่มีส่วนเกื้อหนุนนั้น ได้แก่ ความรู้ความสามารถและการวางตัว แนวคิดของผู้บังคับบัญชาในการยอมรับความสามารถของสตรี ภาวะครอบครัวของสตรี บุคคลิกภาพ และทัศนคติค่านิยมของสังคมที่มีต่อการพัฒนาสตรี

ลิลี โกศัยยานนท์ และคณะ การประเมินผลกิจกรรมเพิ่มพูนรายได้ของสตรีและเยาวชนของกรมการพัฒนาชุมชน (2529) รายงานผลการวิจัยนี้สรุปผลการศึกษาว่า

1. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ ชาวบ้าน มีความเข้าใจที่สับสนทั้งเป้าหมายหลักและรองของโครงการว่าเป็นการเพิ่มพูนรายได้ หรือเป็นการพัฒนาคน หรือเพื่อเตรียมชุมชน

2. ประสิทธิภาพของปัจจัยนำเข้าในการดำเนินโครงการ ที่ใช้การอบรมเป็นเครื่องมือ ควรได้ปรับปรุงด้านการสื่อสารให้เข้าใจร่วมกันในทุกระดับระหว่างผู้ปฏิบัติและชาวบ้านที่รับการอบรม

3. ในโครงการ ไม่ได้มีการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยเสริมที่เป็นตัวเสริมสร้างความต่อเนื่องในการดำเนินกิจกรรมตามโครงการให้ประสบผลสำเร็จในระยะยาว คือบุคคลากร การสนับสนุนด้านเงินทุน ระบบตลาด และองค์กรสตรี

4. ในส่วนของผลกระทบของกิจกรรมเพิ่มพูนรายได้ของสตรีไม่สามารถเปรียบเทียบได้ว่าเมื่อทำกิจกรรมเพิ่มพูนรายได้แล้ว มีรายได้เพิ่มขึ้นหรือสามารถลดรายจ่ายมากน้อยประการใด แต่ได้ผลในเรื่องของการรวมกลุ่มทางสังคม (Social Gathering) เพื่อการดำเนินกิจกรรมทางสังคมเศรษฐกิจอื่นๆ

ผลงานวิจัยเกี่ยวกับสตรีที่กล่าวมา ได้แสดงถึงสถานภาพและบทบาทของสตรีในสังคมไทย ตั้งแต่สมัยสุโขทัย พบว่าบทบาทของสตรีในครอบครัวมีสูง แต่สถานภาพยังต่ำอยู่ ทั้งยังมีการ เสนอให้เห็นว่าการพัฒนาสตรีเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แสดงเหตุผลว่า ทำไมต้องมีการพัฒนาสตรี การศึกษาจุดยืนทางการพัฒนาของสตรีชั้นนำไทย ขึ้นอยู่กับภูมิหลังของสตรีทั้งด้านการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และกระบวนการสังคมกรรมกับเจตคติเรื่องสถานภาพและบทบาทของสตรีไทยทั่วไป จุดยืนดังกล่าวเป็นตัวกำหนดบทบาททางสังคมและการ เสนอนโยบายเป้าหมายทางการพัฒนาของประเทศ

นอกจากนี้งานศึกษาเกี่ยวกับสตรี เสนอให้เห็นบทบาทของสตรีในการผลิตทางการเกษตร การละเลยในขบวนการพัฒนาและการศึกษาด้านเทคโนโลยี ตลอดจนความจำเป็นที่สตรีต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา ความจำเป็นในการสร้างองค์กรสตรี ข้อมูลของแรงงานสตรีในชนบทที่พบว่าชั่วโมงการทำงานของสตรีภาคเกษตรกรรมมีมากกว่าชาย ในส่วนของ การเป็นผู้นำของสตรี สตรีที่เข้าสู่ตำแหน่งทางการ เมืองในระดับท้องถิ่นจะมีประสบการณ์ ในการทำงานจากการที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลที่เคยดำรงตำแหน่ง เป็นผู้นำมาก่อน ทั้งยังพบว่าลักษณะที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อภาวะการ เป็นผู้นำนั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลังของสตรี ครอบครัวยุค สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งลักษณะวิธีการทำงานที่แตกต่างกัน

ในส่วนของการศึกษาศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสตรีในการ เกษตรพบว่า สตรีมีบทบาทและมีส่วนร่วมในงานการ เกษตรแทบทุกประเภท ทั้งยังต้องรับผิดชอบงานบ้าน อีกด้วย ในด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา พบว่าสตรี เกษตรกร เป็นผู้มีส่วนร่วมทั้งสามในการตัดสินใจเรื่องสำคัญ ในงานอาชีพซึ่งรวมถึงการร่วมปฏิบัติด้วย แต่ไม่สนใจที่จะรวมกลุ่ม ที่ทางราชการจัดขึ้น การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนเป็นเพียงการร่วมปฏิบัติเท่านั้น การที่ประชาชนจะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาต่างๆ ในหมู่บ้าน รายงานการศึกษาพบว่า ขึ้นอยู่กับความใกล้ชิดเจ้าหน้าที่ของรัฐ การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทนการยอมรับแบบอย่าง และความเชื่อถือในตัวผู้นำ

โดยสรุปจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีประเด็นที่สำคัญ 2 ประเด็น คือ

1. การตัดสินใจ เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมว่าจะทำอะไร
2. ส่วนของข้อมูลสตรีในเรื่องสถานภาพบทบาทของสตรี การใช้แรงงานสตรีในชนบท ภาวะการเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนา

จากประเด็นที่กล่าวจะเป็น 2 ส่วน ที่แยกออกจากกันในส่วนของการศึกษานี้ เป็นการพยายามที่จะค้นหาว่า อะไรคือสิ่งที่มีผลทำให้เกิดการตัดสินใจของสตรีในการที่จะเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาสตรี ทั้งนี้จึงเป็นความพยายามที่จะนำข้อมูลในการพัฒนาสตรีในเรื่องของโครงการกิจกรรมพัฒนาสตรี การเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาสตรี สภาพสังคมวัฒนธรรม เข้ามาสัมพันธ์กับการตัดสินใจ อันเป็นตัวกำหนดตัดสินใจว่าสตรีจะเข้าร่วมหรือไม่ เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี

3. กรอบแนวคิดทฤษฎีเรื่อง แบบจำลองการตัดสินใจ (Decision - Making Model)

ในการศึกษามัจฉัยทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการตัดสินใจของสตรีภาคเกษตรกรรมในการ เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีนั้น ใช้กรอบแนวคิดในเรื่องแบบจำลองการตัดสินใจ ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมในส่วนของการตัดสินใจที่จะกระทำ

แบบจำลองการตัดสินใจ เป็นกระบวนการที่ขึ้นอยู่กับฐานคติที่ว่ากลุ่มคนเผชิญปัญหาและค้นหาทางแก้ไข โดยมีทางเลือกที่เป็นไปได้อย่างน้อย 2 ทาง ผู้กระทำจะเลือกทางใดนั้น ต้องพิจารณาและตัดสินใจ Moerman (1968) เสนอว่ากลุ่มคนจะตัดสินใจทำสิ่งใดนั้น กระทบเป็ยทางสังคม แหล่งทรัพยากร ความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมในสังคม และการได้มาซึ่งผลกำไรสูงสุดนั้น จะเป็นปัจจัยที่ใช้ประกอบในการตัดสินใจ

ดังนั้นเมื่อกลุ่มคนเผชิญสถานการณ์ที่ต้องเลือกเอาทางใดทางหนึ่ง การตัดสินใจนั้นต้องอาศัยข่าวสารข้อมูล (Information) กระบวนการ (Process) ที่จะประเมินผลออกมาก่อน แล้วจึงตัดสินใจเมื่อมองเป้าหมายที่จะกระทำนั้นชัดเจนและสมเหตุสมผล

การกระทำตามเหตุผล ภายใต้แบบจำลองของการตัดสินใจจะอยู่บนฐานคติที่ว่า (Howard and Ortiz 1971 : 216)

- กลุ่มคนทุกคนมีอิสระที่จะกระทำหรือเลือกในทางเลือกที่มีอยู่นั้น ซึ่งหมายความว่า การตัดสินใจที่จะกระทำจะไม่วิเคราะห์จากสถานการณ์ที่มีแรงกดดันบังคับให้ทำ

- การตัดสินใจนั้นต้องมีความเป็นไปได้ที่เปิดโอกาสให้ผู้กระทำยอมรับและสามารถพิจารณากรอบแนวคิดของโอกาสนั้นว่าสร้างความประทับใจหรือมีแนวโน้มเชิงชบข้อสิ่งที่จะได้ออกมาจากการตัดสินใจ การรับรู้ทางเลือกจะต้องรับรู้ทางเลือกในแต่ละแนวทางอย่างชัดเจน และสามารถเปรียบเทียบได้ในการประเมินเพื่อการตัดสินใจจะต้องประเมินจากข้อมูลข่าวสารที่ได้ สภาพแวดล้อม และผลที่ได้ออกมาซึ่งอยู่บนฐานของประสบการณ์ของกลุ่มผู้ตัดสินใจเอง

- ต้องสามารถจับคู่กับผลที่ได้ออกมาอย่างชัดเจน ในความรู้สึกที่มีต่อผลนั้น ไม่ใช่อยู่ในลักษณะคาดเดา หรือคาดหวัง เพราะบางสิ่งที่คนเสนอออกมาอาจไม่ใช่สิ่งที่เขาคาดหวังเสมอไป ดังนั้นเมื่อพูดถึงเหตุผลในการตัดสินใจจึงหมายถึง ผู้กระทำรับทราบเงื่อนไขและมีความพึงพอใจในข้อเลือกของเขา

ดังนั้นการพิจารณาในเรื่องการตัดสินใจของสตรีในภาคเกษตรกรรม ในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีนั้น สถานการณ์ทางสังคมที่เป็นองค์ประกอบให้เกิดการตัดสินใจประกอบด้วย

ก. การพัฒนาคุณภาพชีวิตสตรี

การพัฒนาคุณภาพชีวิตสตรี เป็นกระบวนการที่สร้างให้เกิดการเตรียมพร้อมของสตรีที่จะพยายามพัฒนาศักยภาพของตัวเอง และนำศักยภาพของตนเองที่มีอยู่ขึ้นไปใช้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ชุมชน และสังคมอันเป็นเป้าหมายของการพัฒนาสตรีภาคเกษตรกรรม การเตรียมพร้อมของสตรีนั้นพิจารณาจากองค์ประกอบในด้านความจำเป็นพื้นฐาน (Basic Minimum Needs) ซึ่งมีข้อตกลงยึดถือในปัจจุบันดังนี้

- (1) ให้ประชาชนในครอบครัวได้กินอาหาร ถูกสุขลักษณะและเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย
- (2) ประชาชนในครอบครัวมีที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
- (3) ประชาชนมีโอกาสเข้าถึงบริการ สังคมขั้นพื้นฐานที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ
- (4) ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในทรัพย์สิน

- (5) ประชาชนมีการผลิตและจัดหาอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ
- (6) ครอบครัวสามารถควบคุมช่วงเวลาและจำนวนการมีบุตร ได้ตาม
ต้องการ
- (7) ประชาชนมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาความเป็นอยู่และกำหนดวิถีชีวิต
ของชุมชนของตน
- (8) ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจให้ดีขึ้น

ความจำเป็นขั้นพื้นฐานตามที่ไต่ถามไว้เป็นเพียงการสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานขั้นต่ำที่มนุษย์พึงจะมี เพื่อจะนำไปสู่ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งทางร่างกายและจิตใจ รวมถึงการพัฒนาการทางสังคมของชีวิตมนุษย์ ความจำเป็นพื้นฐานจึงเป็นเหมือนแนวทางของการพัฒนาไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต แต่การที่จะให้สตรีภาคเกษตรกรรมเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีนั้น ไม่ได้หมายความว่า ต้องให้สตรีมีความพร้อม ได้รับการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานมีคุณภาพชีวิตที่ดีก่อน จึงจะเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนา แต่หมายถึงว่ากิจกรรมพัฒนาสตรีที่จัดดำเนินการลงไปสู่สตรีในชนบทนั้น มุ่งเน้นให้สตรีเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อใช้กิจกรรมพัฒนาสตรีเป็นแบบฝึกหัดฝึกฝนศักยภาพของตนเอง ให้ตอบสนองต่อความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต เกิดความพร้อมที่จะรับรู้ และนำไปสู่การมีส่วนร่วมด้านสังคม การเมือง การปกครอง และเศรษฐกิจต่อไป

ข. บัณฑิตทางสังคมและวัฒนธรรม

บัณฑิตทางสังคมวัฒนธรรม เป็นสถานการณ์ทางสังคมที่กำหนดให้กับสตรี เพื่อให้สตรีได้ใช้พิจารณาประกอบการตัดสินใจ อีกส่วนหนึ่งนอกจากเป้าหมายการพัฒนาสตรี ซึ่งประกอบด้วย 4 บัณฑิต

(1) โครงการพัฒนาสตรี เป็นสถานการณ์หนึ่งที่ถูกกำหนดขึ้นให้กับสตรี เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสตรีไปสู่เป้าหมาย โดยใช้กิจกรรมพัฒนาสตรี เป็นภาคปฏิบัติ

(2) ผู้ดำเนินการพัฒนาสตรีได้แก่เจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชน ซึ่งจะเป็นผู้ชี้แนะให้สตรีรู้จักกับโครงการพัฒนาสตรี โดยการกระตุ้นให้สตรีเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีนั้น การกระตุ้นและการชี้แนะดังกล่าว ดำเนินการโดยใช้หลักการพัฒนาชุมชน ซึ่งเน้นยุทธวิธีในเรื่องการมีส่วนร่วมและการพึ่งตนเอง

(3) สภาพสังคมและวัฒนธรรมเป็นสถานการณ์ทางสังคมที่กำหนดให้คนในชุมชน คิด และทำตาม ค่านิยม ความเชื่อ ทัศนคติของคนในชุมชน เป็นสภาพแวดล้อมที่สตรีในชุมชนต้องใช้ประกอบการพิจารณาในการดำเนินชีวิต พัทยา สายหู (2516) ได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมและสังคมไว้ดังนี้ "วัฒนธรรมคือแบบอย่างลักษณะชีวิตของคนแต่ละกลุ่ม ซึ่งประกอบด้วยอุปกรณ์และวิธีการต่างๆ ที่สมาชิกยึดถือร่วมกันในการดำเนินชีวิต ราวเท่าที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม" ส่วนคำว่าสังคม "สังคมจะเป็นกลุ่มคนประกอบด้วยคนที่มีความสัมพันธ์กันโดยมีแบบแผนการดำเนินชีวิตเป็นเครื่องมือให้สังคมดำรงอยู่ได้"

สภาพสังคมและวัฒนธรรมจึง เป็นสิ่งที่กำหนดว่าชีวิตความเป็นจริงของสตรีในภาคเกษตรกรรมเป็นอย่างไร ไม่ว่าจะคิดจะทำประการใดเป็นสิ่งที่มีความหมายในความเป็นอยู่นั้นว่าเป็นเพราะอะไร ทั้งนี้เมื่อนำสิ่งใหม่ๆ วัฒนธรรมใหม่เข้าไปจึงทำให้สตรีต้องตัดสินใจที่จะเลือกว่าจะทำอย่างไร ระหว่างสภาพที่เป็นจริงที่เป็นอยู่ กับมาตรฐานอันนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่กำหนดจากภายนอก

(4) ตัวสตรีเอง เป็นสภาพของตัวสตรีเองในถิ่นสภาพความเป็นอยู่ ฐานะ ครอบครั้ว สภาพการศึกษา การรับข้อมูลข่าวสาร ของตัวสตรีเอง ความสนใจต่อการพัฒนาตนเอง

ค. ยุทธวิธีในการพัฒนาสตรี

การตัดสินใจของสตรีภาคเกษตรกรรม นอกจากจะคำนึงถึงเป้าหมาย และปัจจัยซึ่งเป็นสถานการณ์ทางสังคมแล้ว สิ่งสำคัญอีกสิ่งหนึ่งก็คือ ยุทธวิธีในการพัฒนา ซึ่งจะใช้หลักการพัฒนาชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของสตรีและการพึ่งตนเอง ดังนี้

(1) การมีส่วนร่วม พัทน์ สุจางค์ (2524) เสนอว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสิ่งสำคัญมากในความสำเร็จของการพัฒนาชนบทโดยประชาชนควรมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการพัฒนา คือร่วมกันคิด ตัดสินใจ และปฏิบัติร่วมกันทุกระยะไม่ควรเว้นตอนใดเลย

แนวความคิดนี้เกิดจากความเชื่อว่าการพัฒนาที่ดีที่สุดและถาวรที่สุด นั้นควรจะเกิดจาก พลังและขีดความสามารถของประชาชนในชุมชนที่ได้มีนักกำลังร่วมกันพัฒนาของประชาชนในที่นี้หมายถึง "การที่ประชาชนพัฒนาขีดความสามารถของคนในการจัดการควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากร ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์คือ

การดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคมตามความจำเป็นอย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม (ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527 : 2)

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาจึงมีความสำคัญอย่างมาก แต่ปัญหาสำคัญประการหนึ่งคือปัญหาความหลากหลายในศักยภาพ ความรู้ความสามารถของประชาชนในชุมชนนั้น อันเป็นผลให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในรูปแบบและระดับที่แตกต่างกันไป ซึ่งประเด็นนี้ นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527 : 188) ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 รูปแบบ คือ

- การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง (Direct Participation) โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน (Inclusive Organization) เช่นการรวมกลุ่มเยาวชนต่างๆ

- การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม (Indirect Participation) ผ่านกรรมการของกลุ่มหรือชุมชน เช่นกรรมการหมู่บ้านกรรมการกลุ่มเลี้ยงไหม

- การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ (Open Participation) โดยผ่านองค์กรที่ไม่ใช่ตัวแทนของประชาชน (Non-Representative Organization) เช่นสถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ทุกเวลา

ส่วนระดับการมีส่วนร่วมจะพิจารณาได้จากกระบวนการ เข้ามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่างๆ ดังนี้ (Akin Kabibhadana 1982 : 73-104)

- การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของประชาชน เนื่องจากเหตุผลพื้นฐานคือ ชาวชนบทเป็นผู้ประสบปัญหาย่อมจะรู้จักปัญหาของตนเองได้ดีที่สุดไม่ใช่รัฐบาล ข้าราชการหรือนักวางแผนจะเป็นผู้สรุปหรือกำหนดปัญหาและสาเหตุของปัญหาให้กับประชาชน

- การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาเหล่านั้น เพราะโดยพื้นฐานความเป็นจริงแล้ว การเลือกกลยุทธ์การพัฒนา ควรจะเป็นประชาชนในชุมชนนั่นเอง มิใช่บุคคลภายนอก เพื่อให้เหมาะสมสอดคล้องกับทรัพยากร และศักยภาพในการพัฒนาของชุมชนนั้น

- การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงานโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้าน แรงงานการร่วมแรงกันประกอบกิจกรรม จะทำให้ประชาชนมีความผูกพันกันมากยิ่งขึ้น และ ก่อให้เกิดความรู้สึกร่วมกันในการ เป็นเจ้าของกิจกรรม และผลงานที่ปรากฏ ซึ่งจะยังผลให้ ประชาชนช่วยกันบำรุงรักษาให้ดำรงอยู่อย่างสมบูรณ์และมีประโยชน์

- การมีส่วนร่วมในการศึกษาค้นคว้าประเมิณผลเพื่อการค้นหาข้อดีและ ข้อบกพร่องอันเกิดจากการดำเนินงาน ซึ่งจะได้นำไปเป็นบทเรียน ในการหาหนทาง ปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานต่อไป

ทราบว่าประชาชนสามารถพัฒนาชุมชนของตน โดยสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ ในทุกขั้นตอน ก็เท่ากับว่าประชาชนสามารถเปลี่ยนแปลงบทบาททางการพัฒนาของตนเองจาก การเป็นผู้รับการพัฒนา มาเป็นผู้กระทำการพัฒนาตนเอง เมื่อสามารถเป็นผู้พัฒนาตนเอง ก็ย่อมจะสามารถได้รับผลของการพัฒนาตามที่ตนต้องการ อย่างไรก็ตามการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาของประชาชนจะประสบผลสำเร็จเช่นนี้ได้อย่างแท้จริง จะต้องเป็นการมีส่วนร่วมที่ ประชาชนมีอิสระภาพและเต็มใจในการ เข้าร่วม มิใช่เข้ามามีส่วนร่วมเพราะความศรัทธา เกรงใจหรือใช้อำนาจบังคับอันมิใช่รูปแบบของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างแท้จริง หลัก การมีส่วนร่วมของประชาชนนี้เองจะนำไปสู่การ เสริมสร้างให้ประชาชนใช้ศักยภาพและความ สามารถของตนเองในการแก้ไขปัญหาคงของตนเอง เป็นการพัฒนาโดยประชาชน และเพื่อ ประชาชน และทำให้ประชาชนมีขีดความสามารถที่จะช่วยตนเองได้โดยไม่พึ่งรัฐบาล

(2) การพึ่งตนเอง เป็นการพัฒนาโดยอาศัยทรัพยากรจากชุมชน ตลอดจน ทุนความรู้ความสามารถ และทักษะของประชาชนในชุมชนนั้นเอง เป็นสำคัญ เพื่อให้ประชาชน ยืนอยู่บนขาของตนเองได้มากที่สุด ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากภายนอก ดังนั้นให้ การพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง ประชาชนควรจะมีบทบาทดังนี้ (เสนีย์ จามริก 2523 : 25)

- พยายามที่จะแก้ไขปัญหาคงของตนเองในทุกเรื่องหากไม่จำเป็นก็ไม่ ควรพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญ หรือเจ้าหน้าที่จากภายนอก

- พยายามใช้เทคโนโลยี และทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ให้เหมาะสมกับสภาพการณ์และปัญหาของชุมชน โดยพึ่งพาจากภายนอกเท่าที่จำเป็น

- พยายามปรับปรุงความสามารถและประสิทธิภาพการทำงานของ กลุ่มหรือองค์การทางการพัฒนา โดยพยายามประสานความร่วมมือกันเองภายในชุมชน

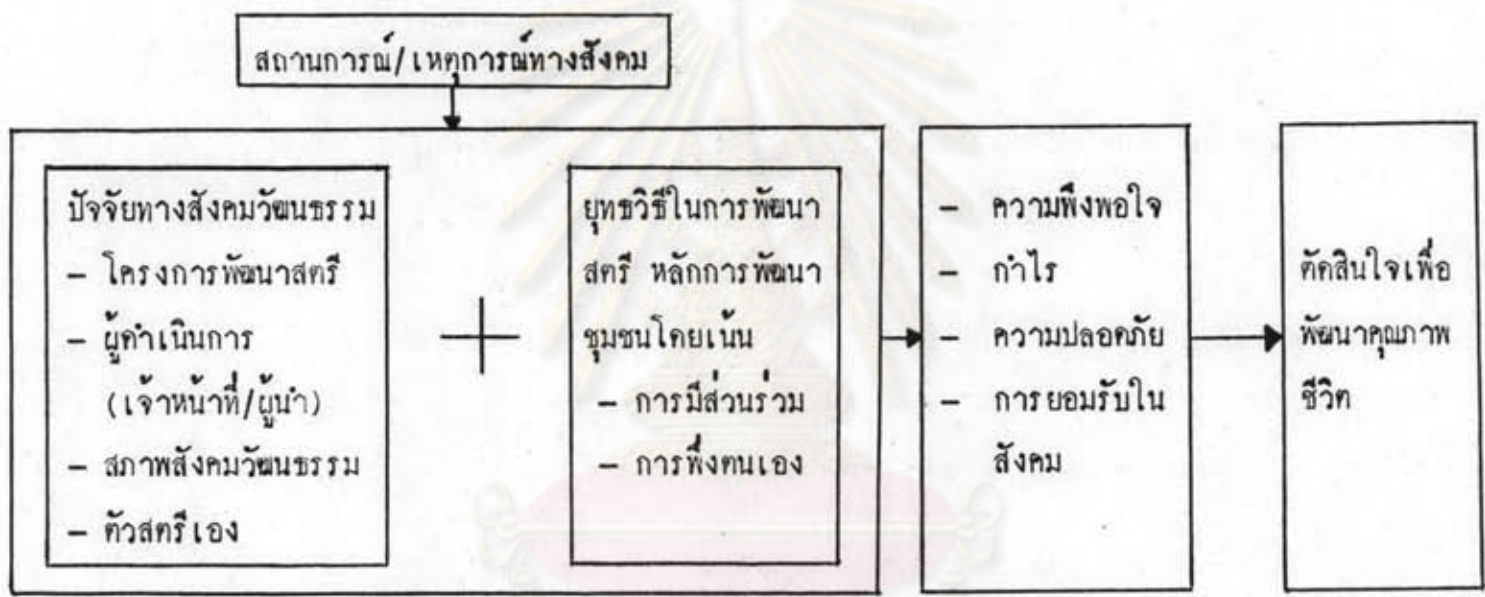
- พยายามรวมกลุ่มประชาชนและสร้างเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนา
ทั้งในด้านการวิเคราะห์ปัญหา การจัดทำโครงการ การปฏิบัติโครงการ การประเมินผล
โครงการ

การพิจารณาการตัดสินใจของสตรีภาคเกษตรกรรม ในการเข้าร่วมกิจกรรม
พัฒนาสตรี โดยใช้แบบจำลองของการตัดสินใจ มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรม
ยุทธวิธี และเป้าหมาย ของพัฒนาสตรีดังที่ได้กล่าวมา ซึ่งสรุปเป็นแผนภูมิของความสัมพันธ์
ได้ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์การใช้แบบจำลองการตัดสินใจ
พิจารณาการตัดสินใจ ของสตรีภาคเกษตรกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี

ศูนย์วิทยพักร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

4. สมมติฐานการศึกษา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทฤษฎีและเหตุผลต่างๆ ผู้ศึกษากำหนดสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. โครงการพัฒนาสตรี ชาคความต่อเนื่อง ไม่สอดคล้องกับความต้องการของสตรี ไม่ไ้มุ่งแก้ไขปัญหาสตรีภาคเกษตรกรรมอย่างแท้จริง จึงสร้างความพึงพอใจกับสตรีในระดับต่ำ สตรีในชนบทจึงเลือกไม่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี หรือเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีจำนวนน้อย
2. ผู้ดำเนินการพัฒนาสตรี
 - เจ้าหน้าที่ไม่ไ้มุ่งใช้ยุทธวิธีในการพัฒนาสตรี เพื่อไปสู่การพัฒนาสถานภาพบทบาทของสตรีอย่างแท้จริง สตรีจึงเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีในระดับต่ำ
 - ผู้นำไม่เข้าใจยุทธวิธีในการพัฒนาสตรี จึงไม่สามารถกระตุ้นให้สตรีเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีได้ ทำให้สตรีภาคเกษตรกรรม ตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรีในระดับต่ำ
3. สภาพสังคมและวัฒนธรรม มีอิทธิพลชักจูงให้สตรีตัดสินใจไม่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาของสตรีภาคเกษตรกรรม
4. ตัวสตรีเอง มีข้อจำกัดในด้านการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ สภาพความเป็นอยู่ของครอบครัว และแนวคิดความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาสตรี ส่งผลให้สตรีเลือกที่จะตัดสินใจ เข้าร่วมกิจกรรมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี ถ้าสตรีมีความพร้อม โอกาสที่จะเลือกตัดสินใจเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสตรี สตรีที่มีข้อจำกัดในตัวเองสูง

5. นิยามศัพท์สำคัญ

ก. "การพัฒนาสังคม" คือการทำให้การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมเดียวกัน เกิดประโยชน์ส่วนบุคคล และส่วนรวมอย่างเสมอภาค ยุติธรรมมากที่สุด สมาชิกในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นมีความสุข ความพอใจมีเสรีภาพที่จะร่วมสัมพันธ์หรือเลิกสัมพันธ์กันได้ตามปรารถนาและแสวงหาผลประโยชน์ที่ตนพอใจได้โดยไม่มี การเบียดเบียนล่วงเกินประโยชน์ผู้อื่นโดยมิชอบ

ข. "การพัฒนาชนบท" คือกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างต่างๆ ในชุมชนทั้งทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคม เพื่อให้วิถีชีวิตของคนในชนบทเปลี่ยนไปสู่สภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ

- (1) การเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปเป็นกระบวนการ
- (2) ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมของชุมชน
- (3) เป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงคือวิถีชีวิตของคนในชนบทเปลี่ยนไปสู่

สภาพที่ดีขึ้น

ค. "การพัฒนาสตรี" เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม คือการทำให้สถานภาพและบทบาทของสตรีเท่าเทียมกับบุรุษ ซึ่งประกอบด้วย

- (1) สามารถตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ เกี่ยวกับชีวิตตนเองได้อย่างอิสระ
- (2) มีสิทธิหน้าที่ตลอดจนโอกาสในการประกอบกิจการต่างๆ ภายใน

ครอบครัวและสังคม เท่าเทียมกับบุรุษ

- (3) การยอมรับและยกย่องในระดับครอบครัว หน่วยงานชุมชนและสังคม

ง. "นโยบายการพัฒนาชนบท" คือแนวทางการดำเนินงานที่รัฐบาลกำหนดขึ้น เพื่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนในชนบทไปสู่สภาพที่ดีขึ้น

จ. "นโยบายการพัฒนาสตรี" คือแนวทางการดำเนินงานเกี่ยวกับสตรีที่รัฐบาลกำหนดขึ้น เพื่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของสตรี ไปสู่สถานภาพและบทบาทที่เท่าเทียมกับบุรุษ

ฉ. "กิจกรรมการพัฒนาสตรี" คือการกระทำหรืองานที่กระทำที่ดำเนินไปเพื่อให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของสตรี ให้ไปสู่ความมีสถานภาพและบทบาทที่เท่าเทียมกับบุรุษ

ช. "บทบาทการพัฒนา" คือการกระทำหรือปฏิสัมพันธ์ที่แต่ละบุคคลแสดงออกมาตามสถานภาพตำแหน่ง และหน้าที่ทางสังคมของคน เพื่อให้เกิดการพัฒนาในชุมชน

ซ. "ผู้นำการพัฒนา" คือบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีศักยภาพหรือความสามารถ และกระทำหรือกระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดกระบวนการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนในชุมชนไปสู่สภาพที่ดีขึ้น

๗. "การพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง" หมายถึงการพัฒนาที่พยายามใช้ศักยภาพหรือความสามารถของคนในชุมชนนั้นเองเป็นหลักในการเปลี่ยนแปลงแก้ไข ปัญหาของตนเอง หรือเพื่อประโยชน์ของตนเอง

๘. "การมีส่วนร่วมในการพัฒนา" หมายถึงการที่คนในชุมชนเข้าไปมีบทบาทเพื่อการดำเนินงาน และควบคุมการทำงานของสถาบัน รวมทั้งการใช้ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่เพื่อให้เกิดผลทางการพัฒนาในชุมชน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย